

JUEUS GIRONINS I LA SEVA ALJAMA

(1349 - 1498)

NOTES DOCUMENTALS

La investigació a l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona, permet donar documentades notícies d'algunes variades activitats de bon nombre de jueus de Girona, sobressortint, entre ells, Benestruc Benvenist, personatge que el malaguanyat Jaume Vicens Vives assenyalava com indubtable eminència gris de la rectoria general remensa, si el decret d'expulsió dels jueus no hagués truncat la seva brillant carrera a Catalunya.¹

Com a complement de les notes que tot seguit anem a exposar, podem oferir una interessant referència de l'Aljama dels jueus de Girona, concretada en la confirmació d'unes ordinacions pel bon govern i administració de la mateixa, anteriorment decretades pel rei Alfons el Magnànim, les quals trobem transcrites en un dels registres de la Cancellaria de l'Arxiu de la Corona d'Aragó.

Astruc Lobell Gracià. El 30 de juny del 1349, actuava com a procurador i actor, junt amb Regina, vídua de Bonjuha Badoc, jueu gironí, la qual per l'autoritat de Guillem Serra, jutge ordinari de Girona, fou instituïda tutora de Drudes, filla impúber dels cònjuges Jucef de Basós, jueu de Barcelona i Estruga.

Així Astruc Lobell Gracià i l'esmentada vídua, en els dits noms i representacions respectives i pel poder a ambdós expressament atorgat, en paga i satisfacció d'una quantitat de diner que Vidala, vídua d'Isaac Gracià, que per compte de Jucef de Basós tenia en deute sense evicció, sobre els béns de l'esmentada pupilla, feren donació i cessió de crèdit a l'esmentada vídua o als seus o a qui ella

¹ J. VICENS VIVES, *El gran sindicato remensa (1488-1508). La última etapa del problema agrario catalán durante el reinado de Fernando el Católico*, Madrid, 1954, p. 124.

volgués, és a dir, de tots els drets i accions que a la dita Drudes li competissin o li poguessin competir contra Bernat de Soler, de Sant Pere de Premià, i, àdhuc, contra els seus fiadors Berenguer Riera i Bernat Lena, de la mateixa parròquia i així mateix com altres (document 1).

Astruc Cresques. Síndic i procurador, junt i a soles amb Jacob Abraham, de l'Aljama dels Jueus de Girona, el qual, el 22 d'octubre del 1389, aleshores trobat a Barcelona, en el dit nom i representació, personalment es constituí en la casa-habitació del legista Berenguer de Cortell, regent la tresoreria de Violant, reina d'Aragó, per a requerir-lo autoritzés la venda d'un censal mort de sis mil sous, a favor d'Arnau d'Alós, mercader barceloní, els qual, en nom de l'Aljama gironina, es devien vendre en socors de la citada regina.

Concedida la corresponent autorització, Astruc Cresques, en atenció a que la prop dita Aljama tenia necessitat de pecúnia, i no havent-hi altre modo i manera per a que amb menys dany se'n pogués obtenir, i si tan sols, per la referida venda del prop dit censal, a favor de l'esmentat Arnau d'Alós, pel preu de 14.000 unitats de la mateixa moneda. La citada venda fou complementada amb la formalització d'altres fixada en dos mil sous, mitjançant la formalització de dues diferents escriptures públiques.

Tot seguit, Bernat Oliver, mercader barceloní, procurador autoritzat de Berenguer de Cortell, regent la tresoreria de la reina Violant, signava carta de pagament de 56.000 sous barcelonins a favor d'Arnau Cresques, per raó de les vendes esmentades (doc. 2).

Mesos més tard, el 4 de novembre del 1389, Arnau d'Alós formalitzava venda d'un censal de mil sous, al pareire de draps de llana barceloní Jaume de Viladecans, el mateix censal que Astruc Cresques anteriorment li havia venut (doc. 3).

Benvenist Samuel Caracosa. El 13 de setembre del 1401, firmava carta de pagament a Jacobo Aytante, mercader oriünd de Pisa, aleshores resident a Barcelona, factor i gestor dels negocis de Giovanni Assopardo, així mateix, mercader pisà, de 100 lliures i 15 sous barcelonins, que aquest devia satisfer per un canvi de 150 florins de Siena, *Cena*, comptant cada florí a raó de 15 sous i 6 diners barcelonins (doc. 4).

Sobre Dona. Filla de Mosse Bendit, jueu de Girona, aleshores resident a Barcelona, la qual el 2 d'agost del 1417, atorgava poders especials al seu pare i al seu oncle Astruc Bendit, jueu de Solsona (doc. 5). La citada escriptura presenta la particularitat de que trobem íntegrament transcrites les acostumades clàusules d'estil, tan lamentablement omeses en bon nombre de protocols notariais, en ésser suplides per *etcéteras*, pràctica prohibida per un capítol de les Corts de Perpinyà del 1351, presidides pel rei Pere el Cerimoniós.²

Bonastruc del Mestre. Amb data del 7 de juny del 1418 Lluís de Queralt, convers barceloní, atorgava poders a favor del causídic Antoni Ferrer, per a reclamar a Bernat Vidal, també convers, i a Bonastruc del Mestre, jueu gironí, la quantitat de 18 lliures i 5 sous a la que ambdós eren obligats a satisfer per raó de la firma d'una escriptura de terç (doc. 6).

Benvenist Samuel. Trobat a Barcelona, el 4 de maig del 1447, atorgava dues escriptures de poders, una per a cobrar, al mercader barceloní Dalmau Ferrer, i, l'altra, per a pledejar, al causídic Joan Ramon (doc. 7).

Adret Aninay. Amb Isaac de Piera, el 4 de març del 1457, trobat a Barcelona, actuava com a procurador, nunci, síndic i actor, legítimament constituïts i ordenats per Benvenist Samuel, Salamó de Tolosa, Abraham Viver i Isaac Mercadell, rectors de l'Aljama dels Jueus, de la ciutat de Girona, junt amb Vidal Mosse Vides, Isaac Rimoc, Mosse de Piera, Leo Aninay i Bonjuha Aninay, de la dita Jueria, expressament convocats dins de l'Escola de la mateixa, el dia 13 del passat mes de febrer. Així Adret Aninay, associat amb Isaac de Piera, en el dit nom i representació, subrogaren el poder a ells atorgat, a favor de Guillem Prats, notari de Barcelona, facultant-lo per a intervenir en els plets que es suscitessin entre la dita Aljama i qualsevolles persones (doc. 9).

² RAIMUNDO NOGUERA GUZMÁN y JOSÉ MARÍA MADURELL MARIMON, *Privilegios y ordenanzas históricos de los notarios de Barcelona*, Barcelona 1965, doc. 29, p. 156. JOSÉ MARÍA MADURELL MARIMON y ARCADIO GARCÍA SANZ, *Comandas comerciales barcelonesas de la Baja Edad Media*, Colegio Notarial de Barcelona, Departamento de Estudios Medievales, Consejo Superior de Investigaciones Científicas, Barcelona 1973, p. 133.

Benvenist Samuel Benvenist. — Eventualment trobat a Barcelona, el 15 de febrer del 1462, atorgava testament en poder del notari Esteve Mir, en el que, en primer lloc, elegia executora i comissària de llur darrera voluntat, a la seva muller Astruga, i, en segon terme, disposava la sepultura del seu cos en el fossar dels jueus de la ciutat de Girona.

Per altra part, expressava el voler de que el dia de l'enterrament del seu cadàver, en concepte d'almoina, per amor de Déu, a la muntanya de Montjuïc fossin distribuïts 30 diners a cada persona que en volgués rebre.

El testador passava després a disposar un llegat a l'Escola dels Jueus, de Girona, concretat en una copa d'oli a lliurar cada any al vespre del dia anomenat de les Indulgències. Al propi temps, ordenava la distribució de deixes de cinc sous de moneda barcelonina als seus fills, filles, néts i nètes, i, per últim, instituïa hereva universal de llurs béns a la seva muller Astruga (doc. 10).

Abraam Coffen. El 21 de gener del 1484, apareix actuant com a tutor de la persona i béns de Salomó Mercadell, impúber, hereu universal dels del seu difunt pare, per raó de la mort del seu germà David Mercadell. La seva actuació anava aparellada amb la del seu cunyat Isaac Mercadell, jueu de Girona, junt amb la de Cresques Bellsom, jueu, de la vila de Santa Coloma de Queralt i Altadona, vídua del dit Isaac Mercadell.

En l'escriptura que ara comentem, es declara que Altadona havia contret segones núpcies amb Salomó Xivilla, jueu, habitant a la vila de Falset, i, al propi temps, s'exposa que Cresques Bellsom, aleshores era ja difunt.

Per aquestes raons l'infant Enric, lloctinent general del rei, el 12 de gener del mateix any, en carta escrita en pergamí, datada a Barcelona, signava carta de pagament de catorze lliures barcelonines, rebudes en la taula de canvi de Sebastià Pons, canviador de menuts, pel valor de catorze ducats corrents en la ciutat de Nàpols, de la quantitat de 10 liliats que el mercader Nicolau de Labia, jove, tenia de pagar pel dit Isaac Mercadell dels béns del difunt mercader Jaume Guillem, resident a Nàpols.

A continuació de l'anterior escriptura fou firmada una concòrdia entre Abraam Coffen i Salomó Xivilla, jueu de Falset, i després, una carta de pagament, atorgada per aquest a favor d'aquell, d'onze

lliures barcelonines (doc. 11). Ambdós documents són poc explícits per a determinar el perquè de les seves respectives firmes.

Benestruc Benvenist. Receptor general dels talls dels remenses,³ com ja hem indicat abans. Per raó d'aquell càrrec, el 27 de juny del 1488, ordenava procurador seu a Pere Antic Mateu, notari de Barcelona, per a dir i escriure a la Taula de Canvi o Dipòsits, de la Ciutat de Barcelona, en el compte de l'infant lloctinent general del rei, pels pagesos de remensa, la quantitat de cent lliures de moneda barcelonesa (doc 12).

LES ORDINACIONS DE L'ALJAMA

Alfons el Magnànim, durant el seu sojorn al Castell Nou de Nàpols, l'1 d'abril del 1456, confirmava les ordinacions per al bon règim, govern i administració de l'Aljama dels Jueus, de Girona, per ell mateix anteriorment expedides, l'1 de setembre del 1453, des del Camp de la Fontana del Chuppo, si bé amb l'excepció de que el nombre dels diputats al regiment de la Jueria fossin vuit en lloc de set, afegint-hi a Vidal de Piera, hebreu, amb la condició de que en lo successiu de no ésser aquest tret ni revocat del seu càrrec.

Consignem la nòmina dels set regidors i governadors de l'Aljama, elegits i nomenats en les ordinacions de l'any 1453, és a dir: Benvenist Samuel, Isaac Maymó, Vidal Bonjuha, Adret Aninay, Abraham Viuaz, Salomó de Tolosa i Vidal Mosseuides.

En primer lloc, les citades reglamentacions preveïen els casos de l'absència total de la ciutat dels regidors, com també per renúncia o defunció d'algú d'ells. En aquestes circumstàncies, es disposava fos substituït per un altre jueu, mitjançant la prèvia elecció expressament feta pels restants cinc companys de regidoria, amb la condició que el novament elegit tindria similar potestat a la del regidor cessant.

Perquè els negocis de la Jueria fossin millor dirigits, es tenia encara en compte la contingència de que algun dels dits regidors no pogués intervenir algunes vegades en l'exercici del citat regiment, ja sia per indisposició de la seva persona o per absència de la Ciutat o per altre cas; en aquestes circumstàncies es facultava poguer sur-

³ J. VICENS VIVES, *El gran sindicato...*, pp. 124, 125, 225, 227 y 245.

rogar un altre jueu disposat, prèvia elecció entre els no inclosos entre els set dirigents de l'Aljama.

S'estableix després la facultat atorgada als set regidors o almenys a cinc d'ells, perquè concordablement poguessin elegir e nomenar clavari de l'Aljama, oïdor de comptes, almoïner o almoïners, o administradors d'almoïnes, i altres oficis necessaris, per un termini d'exercici dels càrrecs que no excedís del termini de dos anys, considerant que era cosa justa que tals missions fossin compartides entre els membres de la Jueria.

Se'ls concedia, als esmentats regidors, a més, la facultat d'imposar penes pecuniàries, així com la del vet conegut en hebraic amb les paraules de: *herem enitduy*.

Per altra part, es complementava la reglamentació condicionada amb que el nombre d'oïdors del clavari de l'Aljama fossin dos, l'un dels quals seria regidor i l'altre un que no exercís aquell càrrec.

Així mateix, s'estatuïa i ordenava que totes les eleccions dels oficis fetes pels set regidors o cinc d'aquells, fossin enregistrades en el llibre de les ordinacions de l'Aljama, sotscrites per dos jueus, és a dir, per un regidor i per altre fora del Consell de la Jueria.

El passament de comptes per part del clavari de l'Aljama o millor dit, de les dades i rebudes per ell fetes, serien registrades en un llibre separat especial per continuar la dita comptabilitat, sotscrites també per dos jueus, és a dir, un regidor i un altre que no ho fos.

La següent ordinació tracta dels càstigs aplicadors a aquells que fessin ofenses als jueus regidors, per tal com eren oficials reials, mitjançant la imposició de multes, fins la quantitat de deu morabatins d'or, amb facultat de fer-los detenir, posar-los a les presons reials o de lliurar-los al batlle de la dita Aljama.

Consta encara la prohibició a alguna persona de la Jueria ni adherents a aquella, no fos gosat *tentar de fermar de dret o malícies algunes fer sobre les peytes, imposicions o talles, o càrrecs de la dita Aljama*, com tampoc, directament o indirecta, empatxar les ordinacions fetes i per avant faedores pels regidors d'aquella.

Així també, es manava al batlle de l'Aljama, que totes les ordinacions, talles, peites i imposicions per los dits regidors fetes e instituídes i per avant faedores i instituidores, virilment les executés, segons la sèrie d'aquelles.

Alfons el Magnànim disposava, encara, que les dites ordinacions no fossin en perjudici o derogació a alguns privilegis, llibertats o

concessions fetes a la dita Aljama o als singulars de la mateixa.

Finalment, es declarava *que les dites ordinacions e forma de regiment*, tindrien vigència durant el termini de deu anys, a beneplàcit del rei (doc. 8).

JOSEP-MARIA MADURELL I MARIMON

Barcelona — Arxiu Històric de Protocols.

DOCUMENTS

1

Barcelona, 30 juny 1349.

Die martis pridie kalendas julii anno predicto [1349].

Ego Astrugus Lobelli Graciani, judeus Gerunde, procurator et actor a domina Regina, uxori Bonjuha Basoci, quondam judei Gerunde, tutrice data et constituta Drudes, filie impuberi Jucefi de Basós, quondam judei Barchinone et Struge, uxoris eius, filioque dicte Regine, auctoritate venerabilis Guillelmi Serra, judicis ordinarii Gerunde, prout de dicta auctoritate constat per instrumentum publicum inde factum per Raimundum Egidii, notarium publicum substitutum auctoritate regia a Bernardo de Toyalano, publico Gerunde notario, nomine et auctoritate predictis, et ex potestae michi in eadem attributa, in solutum et satisfaccionem consimilis quantitates quas vobis domine Vitale, uxori Issachi Graciani, quondam, per dictum Jucefum de Basós debebatur sine eviccione tamen bonorum dicte pupille, do, cedo ac etiam mando, vobis dicte domine Vitale et vestris et quibus volueritis, omnia jura et acciones dicte Drudes competentes ac competere debentes, contra Bernardum de Solerio, de parrochia sancti Petri de Premiano, et Berengarium Riera et Benedictum Lena, de dicta parrochia, fideiussores per eum inde datos, racione illorum... ginti sex solidorum Barchinone de capitali, quod dictus Bernardus dicto Jucefo de Basós, cum publico instrumento facto per Bernardum Tolzani, notarii, Barchinone... januarii anno Domini .M.CCC^o. XL°. septimo et ...faciendo [Bernardus] Oliverii, alias vocatum... de dicta parrochia, et Guillelmum Argimon de dictis parrochia... .. quator solidorum Barchinone, quos Juceffo debebat cum publico instrumento, facto per dictum notarium, septimo kalendas aprilis anno predicto, ac in lucro facto et faciendo cum eiusdem item contra Raymundum Gros, de dicta parrochia, ac Guillelmum

Argimon et Petrum Soronega, de dicta parrochia, fideiussores per eum inde datos, racione illorum quadraginta sex solidorum prefate monete, ac in lucro facto et faciendo cum eiusdem, quod quidem debebat dicto Jucefo, cum instrumento publico inde facto, auctoritate dicti notarii, tercio kalendas madii anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo, quibus juribus et accionibus supradictis positus, vos et vestri et quos volueritis uti et experiri, agendo, respondendo, deffendendo, dando et excipiendo et replicando. Et omnia alia faciendo, in iudicio et extra iudicium, quecumque et quemadmodum ego posse ante huiusmodi cessionem et possem nunc ac eciam postea quandocumque. Ego enim etc. Insuper convenio et promitto vobis etc.

Testes: Jacobus de Amigdalo, Bonjuha Saltell et Issacho Strugi Mercadelli, judei.

AHPB, Bonanat Rimentol, lligall 1, man. any 1349, f. 78 v.º.

2

Barcelona, 22 octubre 1389.

Die veneris .XXII. die octobris anno a Nativitate Domini .Mº. CCCº.LXXXIXº.

Die proxima dicta, circa horam tercię, in presencia mei Johannis Nathalis, auctoritate regia notarii etc. et in presencia etiam Johannis Rosselli, fabri, et Bernardi de Colle, scriptoris civium Barchinone, testium ad hec vocatorum etc. venerabilis Bernardus Oliverii, mercator, civis Barchinone, comorans in vico vocato d'en Carabaça, procurator ad hec et alia constitutus a venerabili Berengario de Curtilio, regente thesaurariam serenissime domine Yolande, regine Aragonum, cum instrumento facto in posse Thome Gircós, auctoritate illustrissimi domini regis Aragonum, notarii publici per totam terram et dominationem suam, decima nona die augusti proxime lapsi, nomine procuratorio predicto, dixit Astrucho Cresques, judeo Gerunde, sindico, actori et procuratorio Aljame Judeorum in civitatis Gerunde, personaliter constituto intus hospicium habitationis venerabili Berengarii de Cortilio, jurisperiti Barchinone, hec verba vel similia in effectum:

Jo en nom de regent la thesauraria de la senyora reyna, vos man que de present façau venda a n'Arnau d'Alós, mercader, ciutadà de Barchinona, de .III.ª solidos sensals dels .VI.ª solidos censals, los quals vos, en nom de la àita Aljama, havets a vendre per socòrrer a la senyora reyna, e après dels restants .II.ª façats venda a aquell o aquells qui jo us diré.

Quod mandatum dictus syndicus dixit: quod acceptabat reverenter et quod erat paratus ipsum totaliter adimplere. De quibus omnibus etc.

Astruchus Cresques, judeus Gerunde, procurator, sindicus et actor, una et insolidum cum Jacob Abraham, judeo dicte civitatis, ab Aljama Judeorum civitatis Gerunde, ad hec et alia legitime constitutus, cum instrumento facto Gerunde, sub diversis kalendariis, quorum primum fuit prime diei mensis julii proxime lapsi, et clausum per Narcissum Simonis, notarium publicum substitutum auctoritate regia a Jasperto de Campolongo, publico civitatis, baiulie Gerunde suarumque pertinenciarum notario, nomine predicto.

Attendens dictam Aljamam habere necessariam peccuniam et esquisitis res non invenisse aliquem modum per quem cum minori dampno eam habere... quam per vendicionem sensualis mortui subscripti. Idcirco, gratis etc. nomine predicto, per dictam Aljamam et omnes heredes etc. vendo vobis venerabili Arnaldi de Alosio, mercatori, civi Barchinone, presenti et vestris .L. mille solidos Barchinone de censuali mortuo, habendos per vos et vestros etc. a dicta Aljama et singularibus de eadem et presenti die quo presens conficitur instrumentum, ad unum annum primo etc. et sit deinde, etc. franchos etc. intus civitatem Barchinone et in hospicio habitacionis vestre et vestrorum in hiis successores, ad risicum dicte Aljama etc. Promittens nomine predicto solvere me adiatas salarium vestri vel procuratoris quod nunc est pro qualibet die quo servicio vel [vos et] vestrum extra civitatem Barchinone viginti solidi. Et nichilominus restituere vobis dicta Aljama, dampna etc. Super quibus credatur juramento etc. quod nunc pro me vobis defferimus etc. Preter item, convenio et promitto vobis, quod si forsam dicta Aljama aliquo vel aliquibus annis deffecerit in aliqua vel aliquibus de solucionibus dicti censualis.

Precium est quatuordecim mille solidi Barchinone, ...quod precium assero fore justum et de maioribus etc. quod unum etc. dando etc. Insuper, nomine predicto et nomine meo proprio insolidum, promitto teneri de eviccione etc. et non firmare jus nec impetrare privilegium nec uti etc. large, pena duorum mille solidorum tercium curie etc. Qua soluta etc. nichilominus et que tociens etc. quociens.

Testes Bernardus d'Euna, de villa Marthorelli, Bernardus Jonquosa, de parrochia sancte Marie de Corbaria et Bonjuha Mercadelli, judeus Barchinone et Bernardus de Colle.

Astruchus Cresques, sindicus predictus, firmavit apocham de receptis dictis quatuordecim mille solidis dicto Arnaldo de Alosio. Actum ut supra.

Testes predicti.

Arnaldus de Alosio predictus, facio instrumento gracie vobis dicto Astrugo Cresques, sindico, et dicte universitati et singularibus de eadem, de redimendo quandocumque volueritis dicti censuali mortuo. Actum ut supra.

Testes proxime dicti.

Astruchus Cresques predictus, sindicus dicte universitatis, facio

similem vendicionem vobis dicto Arnaldo de Alosio, de aliis mille solidis, habendis et percipiendis .XXII. dies dicti mensis octobris, precio, videlicet, aliorum quatuordecim mille solidorum. Actum ut supra. Fiat largo modo, ut supra proxime.

Testes ut supra proxime.

Astruchus Cresques, syndicus predictus, firmavit apocham de receptis dictis quatuordecim mille solidis dicto Arnaldo de Alosio. Actum ut in proxime.

Testes proximi dicti.

Arnaldus de Alosio predictus, facio instrumentum graciae vobis dicto Astrucho Cresques, syndico, et dicte universitati et singularibus, de eadem de redimendo quocumque volueritis censuali mortuo. Actum ut in supra proxime.

Testes ut supra.

Astruchus Cresques, syndicus dicte universitatis, facio similem vendicionem vobis dicto Arnaldo de Alosio, de aliis mille solidis, habendis et percipiendis a .XXIII^a die dicti mensis octobris, precio, videlicet, aliorum quatuordecim mille solidorum. Actum ut in proxime. Fiat large ut supra.

Testes proxime dicti.

Astruchus Cresques, syndicus predictus, firmavit apocham de receptis dictis quatuordecim mille solidis dicto Arnaldo de Alosio. Actum ut supra proxime.

Testes proxime dicti.

Arnaldus de Alosio predictus, facio instrumentum graciae vobis dicto Astrucho Cresques, syndico, et dicte universitati et singularibus, de eadem de redimendo dicto censuali mortuo, quomcumque vobis placuerit. Actum ut in proxime.

Testes proxime dicti.

Astruchus Cresques, syndicus dicte universitatis, facio similem vendicionem vobis dicto Arnaldo de Alosio, de aliis mille solidis, habendis et percipiendis a .XXV. die dicti mensis octobris, precio, videlicet, aliorum quatuordecim mille solidorum. Actum ut in supra proxime. Fiat large ut supra.

Testes proxime dicti.

Astruchus Cresques, syndicus predictus, firmavit apocham de receptis dictis quatuordecim mille solidis dicto Arnaldo de Alosio. Actum ut supra.

Testes predicti.

Arnaldus de Alosio predictus facio instrumentum graciae, vobis dicto Astrucho Cresques, syndico predicto et dicte universitati et singularibus de eadem, de redimendo dicto censuali mortuo quomcumque vobis placuerit. Actum in supra proxime.

Testes predicti.

Bernardus Oliverii, mercator, civis Barchinone, propter ad hec et alia constitutus a venerabili Berengario de Cortilio, regenti thesau-

rariam serenissime domine regine Aragonie, prout de ipsa procuracione plene constat per instrumentum publicum inde factum in posse Thome Gircós, auctoritate illustrissimi domini regis Aragonie, notarii publici per totam terram et dominacionem suam, decima nona die augusti proxime lapsi, nomine procuratorio predicto, confiteor et recognosco vobis Astrucho Cresques, judeo Gerunde, sindico universitatis Aljame jamdicte dicte civitatis Gerunde, quod dedistis et solvistis michi, nomine predicto recipienti, omnes illos quinquaginta sex mille solidos Barchinone, que per vos, ut syndicus predictus, habiti fuerunt ex vendicionibus per vos venerabili Arnaldo de Alosio, mercatori, civi Barchinone, de quinque mille solidis censualibus, cum instrumentis inde factis in posse notarii infrascripti die et anno subscriptis. Renuncio etc.

Testes Guillermus Guich, mercator civis Gerunde et Simon Fabre, prebiter Bachinone.

AHPB, Joan Nadal, lligall 2,man. anys 1389-1390, f. 28 v.º.

3

Barcelona, 4 novembre 1389.

[Die jovis .IIIIª die novembris anno predicto (1389)].

Arnaldus de Alosio, mercator civis Barchinone, gratis etc. vendo vobis Jacobo de Vila de Cans, paratori pannorum lane, civi Barchinone, presenti, et vestris etc. mille solidos censuales, rendales, anuales et perpetuales sive de censuali mortuo, habendos pro quos ego habeo et percipio, super Aljama Judeorum civitatis Gerunde et singularibus eiusdem, quolibet anno perpetuo vicesima quinta die octobris, etc. et totum precium sive proprietate ipsius censualis ac omnes pensiones de seu per eos debitas et debendas.

Et spectat ad me dictum censualem, racione empcionis, cum instrumento facto in posse notarii infrascripti, vicesima secunda die octobris proxime lapsi, a Astrucho Cresques, judeo Gerunde, procuratore, sindico et actore *tost* dicte Aljame. Hanc itaque etc. Sicut melius etc. Et extraho etc. Promittens tradere possessionem etc. vel vos si volueritis etc. possitis ipsam possessionem, vestra propria auctoritate aprehendere et aprensam licite retinere. Ego enim etc. interim etc. cedens jura etc. Quibus juribus etc. Et dictum censuale sive eius annuus pensiones petendo etc. Et inde apochas etc. retroclama etc. Et omnia alia faciendo. Ego enim etc. dicens etc.

Precium est quatuor mille solidos Barchinone. Renunciando etc. Dando etc. Insuper promitto teneri de eviccionem per contractis et factis meis et non aliter. Obligo etc. Iuro etc. Hec igitur etc.

Ad hec ego (*en blanc*), uxori dicti Arnaldi de Alosio, laudans

etc. Promitto vobis dicto emptori, quod contra predicta non veniam ratione dotis tue nec aliter etc. Juro etc. Fiat large.

Testes firme dicti venditoris: venerabili Berengarii de Rexacho, domiciliati in Vallensis; Raymundetus de la Grus, oriundus Tolosis; Jacmetus Johannis, de domos nobilis Bernardi de Fortiano.

Testes firme dicte domine... Barchinone, sexta die dicti mensis: Bernardus Carbonis, de villa Martorelli; Franciscus Philipus Mathei, mercator civis Barchinone.

Arnaldus de Alosio, predictus, facio vobis dicto emptori apocam de receptis dicto precio.

Testes predicti.

AHPB, Joan Nadal, leg. 2, man. 1389-1390, f. 32.

4

Barcelona, 13 setembre 1401.

«[Die martis .XIII^a. die mensis septembris anno a Nativitate Domini. M^o.CCCC^o. primo].

Benvenist Samuel Caracosa, judeus civitatis Gerunde, confiteor et recognosco vobis Jacobo Aytante, mercatori, oriundo civitatis Pisarum nunc vero habitatori Barchinone, factori et negociorum gestori Johannis Assopardo, mercatoris dicte civitatis Pisarum, presenti, quod dedistis et solvistis michi numerando, ad meam voluntatem, centum libras et quindecim solidos barchm., quas dictus Johannes Assopardo michi debebat et dare et solvere tenebatur, ratione cambii centum triginta florenorum de Cena, qui valent easdem, computando quemlibet florenum ad rationem .XV. solidorum et .IV. denariorum barchm, quod cambiam nuper factum extitit in dicta civitate Pisarum, inter me et dictum Johannem Assopardi. Et pro quibus .C. libris et .XV. solidis, per vos dictum Jacobum michi solvendis, dictus Johannes vobis fecerat et direxerat quandam literam cambii, quam michi tradidit, quamque ego ignoranter casu fortuito amisi et deperdidi. Et ideo renunciando etc. In testimonium etc.

Et quia ante huiusmodi solucionem et in actu eiusdem, fuit actum et conventum, inter me et vos, quatenus ex quo vos hesitatis predicta fore vera propter amissionem dicte litere, ego vobis tenere facere promisionem et securitatem subscriptas.

Idcirco gratis etc. convenio et promitto vobis dicto Jacobo Aytante, quod casu quo per vos seu dictum Johannem hostendi posset me dictum cambium secum non fecisse et ipsum Johannem dictas .C. libras et .XV. solidos occasione premissa dare et solvere non debere quocumque modo, ipso casu sive casibus, ego dabo, restituum et solvam vobis dicto Jacobo, aut dicto Johanni, aut cui seu quibus volueritis, predictas .C. libras et .XV. solidos incontinenti, scilicet,

cum a vobis seu ipso Johanne inde fuero requisitus, sine etc. dampna etc. Credatur etc. Obligo bona etc.

Fideiussor: Ludovicus de Queralt, conversus mercator, civis Barchinone, qui etc. Obligo bona etc. Renuncio etc. Hec igitur etc.

Testes: Petrus de Casasagia, conversus mercator et Michael Petri, scriptor, cives Barchinone.

AHPB, Bernat Nadal, lligall 38, man. any 1401, f. 25 v.º.

5

Barcelona, 2 agost 1417.

Die lune .II^a augusti anno predicto .M^o.CCCC^o.XVII°.

Noverint universi. Quod ego Sobra Dona, judea, filia vestri Mosse Bendit, judei Gerunde, nunc comorantis Barchinone, ex certa sciencia, constituo et ordino procuratores meos, certos et speciales, vobis dictum Mosse Bendit, patrem meum et Struch Bandit, ville Selsone, avunculum meum, judeos, presentes, et utrumque vestrum insolidum, ita quod negocium huiusmodi primitus occupantis condicio pocior non existat, ad petendum, exhigendum, recipiendum et habendum, pro me et nomine meo, omnes et singulas pecunie quantitates, res, bona et quelibet alia jura que michi debentur et debentur, seu a me detinentur seu detinebuntur, possidentur et possidebuntur, ubicumque locorum, per quascumque personas, tam cum cartis et scripturis, quam sine. Et de his que receperitis apocam et apocas atque fines, meo nomine, faciendum et firmandum, protestandum quoque requirendum et monendum. Et pro re in iudicio comparendum et quascumque personas ad predicta tentas, conveniendum et reconveniendum, modis omnibus forciis et districtibus quibus ego possem emparam et emparas, sequestraciones et quascumque execuciones faciendum seu fieri faciendum, et absolvendum et cancellandum. Procuratoremque et procuratores, ad predicta omnia et singula, substituendum et destituendum et revocandum, quando et quociens volueritis et vobis fuerit bene visum. Et demum generaliter omnia alia et singula faciendum et libere faciendum, et libere exercendum in et super predictis et circa predicta, pro me et meo nomine, quecumque ad ea utilia fuerint necessaria et quomodolibet opportuna et que ego facere possem.

Ego enim super predictis omnibus et singulis et super deppendentibus et emergentibus ex eisdem ac eisdem connexis, comitto vobis, dictis procuratoribus meis et utrique vestrum, et substituendo seu substituendis a vobis vel altero vestrum, plenarie vices meas et liberam et generalem administracionem cum plenissima facultatis.

Promittens vobis et substituendo vel substituendis a vobis, necnon et notario infrascripto, ut publice persone, pro vobis et ipsis

substituendis et aliis quorum interssit legitime stipulanti, semper habere ratum, gratum et firmum quicquid per vos seu alterum vestrum predictos substituendo seu substituendos a vobis aut altero vestrum, in et super predictis et circa ea, pro me et nomine meo, procuratum et actum fuerit sive gestum et nullo tempore revocare, sub bonorum meorum omnium obligationem.

Actum est hoc Barchinone, secunda die augusti anno a Nativitate Domini millesimo .CCCC° XVII°.

Signum Sobre Dona, predicte, que hec laudo et firmo.

Testes huius rei sunt: Jacobus Baroni, scriptor et Vitalis Salamo, judeus Barchinone.

AHPB, Pere Pellicer, lligall 6, man. anys 1416-1417.
Nota facilitada per la doctora Núria Coll Julià.

6

Barcelona, 7 juny 1418.

Die martis .VII° junii anno predicto .M°CCCC°XVIII°.

Ego Ludovicus de Queralt, conversus, civis Barchinone, absque revocatione aliorum procuratorum per me actentis constitutorum, constituo procuratorem meum vos Anthonium Ferrarii, causidicum civem Barchinone, ad petendum a Bernardo Vidal, converso; Bonastruch del Mestre, judeo civitatis Gerunde, michi quod solvi, requirendum in civitate Barchinone, illas octo libras et quinque solidos, in quibus prenominati michi tenentur cum scriptura tercii in curia honorabilis baiuli Barchinone. Et de salario vestro protestandum etc.

Testes: Leonardus de Corbera et Johannes Todó, cives Barchinone.

AHPB, Marc Canyís, lligall 1, man. anys 1414-1422.

7

Barcelona, 4 maig 1447.

Die jovis .IIII. madii anno predicto. M°CCCC°XLVII°.

Benvenist Samuel, judeus civitatis Gerunde, et ex certa sciencia, constituo et ordino vos Dalmacium Ferrarii, mercatorem, habitatorem Barchinone, presentem, et onus etc. procuratorem meum, certum et specialem, etc. ad petendum, exigendum et recipiendum, pro me et nomine meo, omnes et singulas peccunie quantitates, res, bona et quelibet jura etc. que michi debentur etc. in presenti civitate Barchinone, pro quascumque personas, corpora et collegia etc. Et tam racione mutui, depositi, comande, ditarun campsorum, quam aliis

quibusvis racionibus etc. apochas etc. Et demum etc. Comitens etc. Promitens habere ratum etc.

Testes Petrus de Liminyana, Anthonius Barrera et Nicholaus Rossell, scriptores Barchinone.

Benvenist Samuel, predictus, constituo et ordino vos venerabilem Johannem Raymundi, causidicum Barchinone, procuratorem meum, certum et specialem etc. Ita quod etc. ad ducendum, tractandum et finiendum, pro me et nomine, omnes et singulas causas motas etc. inter me, agentem vel deffendentem, ex una parte, etc. et alias quascumque personas, agentes vel deffendentes, ex altera etc. Fiat ad lites largo modo. Et demum etc. Comitens etc. promitto habere ratum etc. Substituo etc. .

Testes proximi dicti.

AHPB, Esteve Mir, lligall 3, *Manuale quartum contractuum comunium*, anys 1446-1447.

8

Castell Nou de Nàpols, 1 abril 1456.

Pro Vidal de Piera, ebreo.

Nos don Alfonso etc. No obstant en dies passats haiam, per certs nostros capítols en forma de privilegi spachats, sobre lo regiment de la Aljama dels jueus de Gerona, provehit al regiment, govern e administració de aquella, en la forma e manera en los dits capítols e privilegi contenguda, lo tenor del qual és lo que's segueix:

Nos n'Alfonso etc.

Moltes coses a vegades son ordenades que la qualitat del temps variable requer ésser mudades. E com la Aljama dels Jueus de la Ciutat de Gerona, per lonch temps sia stada regida per Consell ferm e no mudable, e après, de fort poch temps ençà, se regesca en part per Consell ferm e en part per Consell de sort, de que verídicament som informats, que si en aquesta manera que de present se regeix, d'ací avant se havia a regir, la dita Aljama seria aparellada venir en total destrucció.

Per ço volents provehir en aquestes coses a utilitat e profit de la dita Aljama, statuhim e ordenam:

Que d'ací avant, durant lo temps deius scrit e après, a nostre beneplàcit, la dita Aljama, se haia a regir per la forma e manera següents:

Primerament, que los regidors e governadors de la dita Aljama, sien set jueus, los quals representen tota la dita Aljama e singulars de aquella, los quals, ab la present, elegim e nomenam que sien los següents, ço és, Benvenist Samuel, Isach Maymó, Vidal Bonjuha, Adret Aninay, Abram Viuaz, Salamó de Tolosa, Vidal Mosseuides, los actes e fets dels quals set jueus o dels cinch de ells, concorda-

blement sien de tanta e tal efficàcia e valor en totes coses, com se-
rian si tota la dita Aljama e singulars d'aquella los fahien.

Item, volem, ordenam e statuhim:

Que com algú dels dits set regidors se absentarà totalment de
la dita Ciutat, o algú de aquells morra o renunciarà al dit ofici de
regidor, en qualsevulla de aquells que fos, volem que los restants
regidors, pus sien en nombre de sinch, ne pusquen elegir altre en
defalliment e loch de aquell, lo qual haia aquella virtut e potestat
semblant que aquell altre havia.

D'altra part, volem, ordenam e statuhim:

Perquè los negocis de la dita Aljama sien millor dirigits, que
si algun dels dits regidors no porà entrevenir algunes vegades en lo
exercici del dit regiment, per indisposició de sa persona, o per sa
absència, o per qualsevulla altre cas, que aquest tal puxa surrogar
altre en loch seu durant lo dit cas, lo qual haia aquell poder que
ell havia però que surroge persona disposta entre los que resten
defora dels dits set juheus de la dita Aljama.

Més avant, volem, ordenam e statuhim:

Que los dits set regidors o cinch de aquells, concordablement,
pusquen elegir e nomenar axí clavari de la dita Aljama, com oydors
de comptes, almoyners o almoyners, regidor o administrador de al-
moynes, e tots e qualsevulla altres officis, a lur conexença, necessa-
ris en la dita Aljama, e per aquell temps que a ells serà vist faedor,
ab que no excedesque dos anys, perquè justa cosa és que los officis
sien compartits entre los jueus de la dita Aljama. E encara, fer
sobre los singulars de la dita Aljama, totes e tals ordinacions, ab
imposició de penes pecuniàries, les quals sien atquisidores al nostre
fisch, e encara, ab penes de vet appellat en ebrayeh *herem enitduy*:
e aquelles corregir, variar e mudar, axí e tantes vegades com a ells
serà vist fahedor, a profit de la dita Aljama. Les quals ordinacions
volem e manam ésser servades per la dita Aljama e singulars de
aquella.

Item, volem, ordenam e statuhim:

Que los oydors de comptes del clavari de la dita Aljama, sien
dos, la hu dels quals haia ésser hun dels dits regidors e elegit per
aquells, e l'altra sia dels qui no son regidors.

Item, volem, statuhim e ordenam:

Que totes les eleccions de officis qui's faran per los dits set re-
gidors o cinch de aquells, sien continuades o scrites en lo libre de
les ordinacions de la dita Aljama, e sotsrites per dos jueus, dels
quals la hu sia dels dits regidors e l'altre fora del Consell.

Item, que la reddició dels comptes del clavari de la dita Aljama,
e dades e rebudes per aquell fetes, sia continuat en un libre separat
qui sia diputat per continuar los dits comptes, los quals comptes e
summes de aquells, haien ésser sotsrites per dos jueus, la hu que
sia dels dits regidors e l'altre fora de Consell.

Item, volem, ordenam e statuhim:

Que algun singular de la dita Aljama, no gos ne presumesca fer ofensa en persona de algú dels dits regidors, ni aquell desonrrar ne vituperar, axí poch, com si fos oficial real. E si algun presumirà tal cosa attentar e fer, en aquell cas, volem que los dits regidors aquell puguem mulctar e condemnar fins en quantitat de deu morabatins d'or, aplicadors al nostre fisch; e d'altra part, lo dit regidor lo puxa pendre e aquell metra en les càrcels reals o liurar-lo al batle de la dita Aljama, lo qual per justícia lo castich, al qual regidor alguna resistència no li puga ésser feta per alguna persona, sots pena de resistència a oficial real.

Item, provehim, volem, ordenam, statuhim e atorgam a la dita Aljama e singulars de aquella:

Que alguna singular persona de la dita Aljama ne adherents en aquella, no sia gosat tentar de fermar de dret o malícies algunes fer sobre les peytes, imposicions, o talles, o càrrechs de la dita Aljama, ne axí poch, directament o indirecta, empachar les ordinacions per los regidors de la dita Aljama fetes e d'ací avant fahedores.

Iniungints e manants al batle de la dita Aljama, sots privació de son offici, que totes les ordinacions, talles, peytes, imposicions per los dits regidors fetes e instituhídes, e d'ací avant faedores o instituhidores, aquelles virilment sia tengut executar, juxta la sèrie de aquelles. Declarants, no resmenys, lo dit batle de les dites coses no haver conexença alguna, ans ésser mer executor de aquelles.

Manants, ab aquesta mateixa, a tots oficials reals, sots la dita pena, que si lo dit batle de la dita Aljama, en aquestes coses serà remis o negligent, que en tal cas ells sien tenguts executar les dites coses a requesta dels dits regidors, sotsmetents, quant en aquest cas, tots los singulars de la dita Aljama a jurisdicció, for e districció lur. En les altres coses, emperò, no entenem preiudicar lo batle en son offici.

Item, volem, que per la present ordinació, no sia fet periudici o derogació alguna a alguns privilegis, libertats e concessions fetes a la dita Aljama o singulars de aquella, ans, aquells e aquelles, volem romanguen en sa força e valor, segons huy son.

La present ordinació e forma de regiment, volem e manam ésser duradora per temps de deu anys, del dia de la data de la present en avant comptadors e d'aquí avant, a nostre beneplàcit.

E volents en tots cas, que les dites ordinació e forma de regiment sien, durant lo dit temps, a beneplàcit nostre, observats.

A la sereníssima reyna, nostra molt cara e molt amada muller e loctinent general, aquesta nostra ferma voluntat declarants, pregam e encarregam, e a altre qualsevol loctinent general nostre per absència de la dita sereníssima reyna, al portantveus de governador e batle general en lo principat de Cathalunya e als regents les dites governació e batlia general; al veguer, batle e sotsveguer, e als ju-

rats de Gerona, e al batle de la dita Aljama, e a tots e sengles jueus de aquella, presents e sdevenidors e altres qualsevol oficials e súbdits nostres en los dits principat e Ciutat constituïts e constituïdors; e als loctinents dels dits oficials, qui de present son e per avant seran, diem e manam, sots incorriment de nostra ira e indignació e pena de tres milia florins d'or de Aragó, dels béns dels contrafahents exigidors e a nostres cofres applicadors, que les dites nostres ordinacions e forma de regiment damunt expressada, segons dit és, tinguen e observen, e tenir e observar per tot lo dit temps, facen inviolablement per tots aquells a qui's pertanga, no obstant qualsevol altra forma de regiment per la dita sereníssima reyna, loctinent general nostra, a la dita Aljama atorgat, lo qual, per los dits respectes, volem ésser haut *pro nullo et invalido*.

Ab tenor del present, revocam, anul·lam e abolim, quant en aquelles coses que serà vist contravenir a la forma del present regiment, per nos, segons dit és, atorgat; e per res no faça lo contrari, per quant la dita reyna sereníssima nos desija complaure, e los dits oficials e súbdits nostres les dites penes desijen no incòrrer.

En testimoni de la qual cosa, vos havem manat fer les presents ab nostre segell comú pendent segellades.

Dada en lo nostre Camp, prop la Fontana del Xupo, lo primer dia de setembre del any de la Nativitat de Nostre Senyor mil .CCCC. LIII., de aquest emperò regne de Sicilia, deçà far, any .XVIII. III.; dels altres nostres regnes, any .XXXVIII. Rex Alfonsus.

Dominus rex mandavit michi Arnaldo Fonollada.

Et vidit Valentinus Claver, vicecancellarius.

E com après, per certs bons respectes, útil, benavenir, augment e pacificació de la dita Aljama habitants e re pública de aquella; e, encara, servey nostre concernents, haiam pensat ésser útil e saludable a la dita Aljama, re pública de aquella e servey nostre, axí com los diputats al regiment de la dita Aljama, son set nomenats, que sien huyt, e que aquest huyté, atesa la condició e facultat del home, lo qual quant atorgam a la dita Aljama lo dit regiment, no volguem metre en aquell per ésser de poca edat, de present, emperò, vist que és en edat de poder-hi ésser e entrar.

Vist, encara, que en los càrrechs de la dita Aljama, ell e sa mare contribuexen, per tant o més que negú que hi sia, atesa la suficiència e disposició sua, e per diverses altres rahons e causes que a açó nos mouen, les quals ací no curam de present dir.

Ordenam, statuhim, volem e manam:

Que als dits set per lo dit regiment de la dita Aljama, per nos ordenats e nomenats, sia affegit per a huyté Vidal de Piera, habitador de la dita Aljama, en axí que d'ací avant, axí com eren set ordenats al regiment de la dita Aljama e re pública de aquella, sien huyt, e que la veu e vot del dit Vidal de Piera, valga tant com la de qualsevol dels altres set, la qual no's puxa retractar o revocar sens

voluntat e deliberació de tots los altres set sobredits.

E que durant lo dit regiment de aquell, no puxa ésser lo dit Vidal tret ne revocat per nenguna via, causa o rahó, ans aquell haia de star o stiga en aquell, axí com si en los preinserts capítols e privilegi fos stat ensemps amb los dits set en aquells nomenats, elegit, ordenat e nomenat.

Al sereníssimo rey de Navarra, nostre molt car e molt amat frare e loctinent general, aquesta nostra ferma intenció, deliberació e voluntat declarants, pregam e encarregam al portant veus de governador e batle general en lo principat de Catalunya, e als regents les dites governació e batlia general, al veguer, batle e sotsveguer, e als jurats de la dita Ciutat de Gerona, e al batle de la dita Aljama, e a tots e sengles jueus, tant oficials quant altres de aquella, presents e esdevenidors, e a altres qualsevol oficials e súbdits nostres en los dits principat e Ciutat constituíts e constituidors, e als loctinents dels dits oficials, qui de present son e per avant seran, diem e manam, de nostra certa sciència, sots incorriment de nostra ira e indignació, e pena de tres milia florins d'or d'Aragó, dels béns dels contrafahents irremissiblement exigidors, e a nostres cofres aplicadors, que la present nostra ordinació, adiuncció e provisió o manament, no obstant qualsevol coses en lo preinsert privilegi de regiment contengudes, a la present nostra ordinació, provisió e manament, en tot o en part derogants, a les quals ab la present quant a aquesta dita ordinació, derogam, juxta sa forma, sèrie e tenor, la qual e totes les coses en aquella contengudes, tinguen e observen, e tenir e observar facen inviolablement al dit Vidal de Piera facen, durant lo dit temps e privilegi o capítols del dit preinsert regiment, ne obstant encara qualsevol provisions e letres, tant per nos com per los dits rey de Navarra, loctinent general e frare nostre, o altres oficials nostres, havents poder a açó atorgades e atorgadores, que a la present fossen en res contràries, les quals, e cascuna de aquelles, ab la present, ara per lavors, revocam e anullam; e volem, quant a aquesta, sien haudes per nulles, axí com si no fossen stades de nos o de aquells o algú d'ells impetrades. E no facen lo contrari, per quant lo dit sereníssimo rey loctinent, nos desija complaure, e los altres dits oficials e súbdits nostres no volen incòrrer les dites penes, les quals, si contrafahien, sens nenguna remissió les fariem executar.

En testimoni de la qual cosa, havem manat fer les presents, ab nostre segell comú pendent segellades.

Dada en lo Castellnou de la nostra Ciutat de Nàpols, lo primer dia del mes de abril del any de la Nativitat de Nostre Senyor mil .CCCC.L.sis, dels nostres regnes any quaranta e hu, de aquest, emperò, regne de Sicilia d'aça far, any vint e dos. Rex Alfonsus. Yo' he leydo la presente, e plázeme que así se faga.

Dominus rex mandavit michi Francisco Martorell.

Visa per Valentinus Claver, vicecancellarius, pro officio conservatoris generalis.

Arxiu de la Corona d'Aragó, reg. 2.623, f. 39.

9

Barcelona, 4 març 1457.

Die veneris .IIII. marcii anno a Nativitate Domini .M^o.CCCC^o. LVII°.

Nos Adret Aninay et Isach de Piera, judey, procurens, nuncii sindici et actores, ad hec et alia quamplurima, legitime constituti et ordinati a Benvenist Samuel, Salamo de Tholosa, Abram Vivas et Ysach Mercadell, judeis, rectoribus Aljame Judeorum civitatis Gerunde, una cum Vitali Mosse Vides, judeo dicte Aljame, nunc absente; Isach Rimoch, Mosse de Piera, Leo Aninay et Bonjuha Aninay, judeis, singularibus dicte Aljame, convocatis et congregatis intus Scolam dicte Aljame, prout de ipsis nostris procuracione et actoria plene constat instrumento publico, inde facto et acto Gerunde .XIII. die febroarii, proximi lapsi, et clauso et subsignato per Anthonium Arnaldi, notarium publicum, auctoritate regia substitutum ab here de Jacobi de Campo Longo, quondam publico civitatis, vicarie et baiulie Gerunde suarumque pertinenciarum notarii, habentes de subscriptis plenum posse, ex certa sciencia, substituimus et ordinamus vos discretum Guillermm Prats, notarium civem Barchinone, procuratorem et actorem dicte Aljame etc. ad agendum et ducendum omnes et singulas causas sive lites motas, pendentes etc. inter dictam Aljamam, agentem vel deffendentem, ex una; et alias quasvis personas, agentes vel deffendentes etc. Fiat ad lites largo modo etc.

Testes Alfonsus de Leon, portarius regius, civis, et Nicholaus Sala, scriptor Barchinone.

AHPB, Mateu Ça-Font, lligall 1, *Tercium manuale*, anys 1456-1458.

10

Barcelona, 15 febrer 1462.

Die lune quintadecima mensis febroarii anno a Nativitate Domini millesimo .CCCC.LX° secundo.

In Dei eterne nomine.

Ego Benvenist Samuel Benvenist, judeus habitator civitatis Gerunde, licet eger, corpore tamen in meo pleno censu, sana quidem et integra memoria, ac cum firma loquela, meum facio et ordino testamentum.

Eligens exequtorem et comissariam huius mei testamenti, do-

minam Astrugam, uxorem meam, quam prout karius possem deprecor, eique plenam, dono et confero potestatem, quod si me mori contigerit antequam aliud, faciam seu ordinem testamentum, ipsa compleat et exequatur hoc meum testamentum seu hanc ultimam voluntatem, prout inferius scriptum invenerit seu eciam ordinatum.

In primis quidem et ante omnia, volo et mando, omnia debita mea persolvi, et omnes injurie ad restitutionem quarum tenear restitui breviter, simpliciter, summarie et de plano, sine strepitu et figura iudicii, prout ipsa debita seu iniurie probare poterint seu ostendi per testes instrumenta aut alia legitima documenta.

Sepulturam corpori meo eligo in fossario judeorum civitatis Gerunde, quam mando fieri ad noticiam dicte commissarie mee.

Item, mando quod erogentur, die mee sepulture, amore Dei, in Montejudahico civitatis Gerunde, triginta solidos, erogando cuilibet persone que ibidem declinaverit, et elemosinam accipere voluerit, singulos duos denarios.

Item, dimitto Scole Judeorum civitatis Gerunde, unam cupam olei ad mensuram Gerunde, annualem et rendalem, solvendam annis sigulis vespere diey vocate dies Indulgentiarum, volens quod heres mea infrascripta tenatur annis singulis eam solvere. Et ipsa deserviat ad comburendum dicte Scole, ad cognicionem heredes mee infrascripta. Et si forte administratores dicte Scole voluerint eam in aliis usibus converti, volo, tali casu, huiusmodi legatum extingi et suis carere viribus et effectu. Et huiusmodi legatum duret et durare habeat per spacium decem annorum, a die mortis mee in antea computandorum, et non ante, quibus elapsis eciam dictum legatum extingatur.

Item, dimitto cuilibet filiorum et filiarum meorum, nepotum et neptum meorum sive *néts e nétes*, quos die obitus mei habuero, jure institutionis legitime et pro aliis juribus eis pertinentibus in bonis meis, scilicet, eorum cuilibet quinque solidos barchinonensis, in quibus in predicto michi heredes instituo.

Omnia vero alia bona et jura mea universa quecumque sint et eciam ubicumque, dimitto et concedo dicte domine Astrugue, uxore mee, instituens ipsam michi heredem universalem ad omnes suas voluntates inde libere faciendas.

Hec est autem ultima voluntas mea, quam volo valere jure testamenti, que si non valet aut valere non poterit jure testamenti, saltem volo quod valeat et valere possit jure codicillorum vel nuncupativi aut alterius cuiuslibet ultime voluntatis, prout melius de jure fieri et valere possit atque tenere.

De qua mea ultima voluntate, volo quod fiant et fieri possint tot codices seu originalia testamenta, quot per heredem, legatarios meos predictos et alios quorum intersit petita fuerint et requisita per notarium infrascriptum.

Actum est hoc Barchinone, quintadecima die mensis februarii

anno a Nativitate Domini millesimo .CCCC^o.sexagesimo secundo.

Sig^onum Benvenist Samuel Benvenist, testatori predicti, qui hoc meum testamentum laudo, concedo et firmo.

Testes vocati et rogati huius testamenti sunt: Nicholaus Labia, Johannes Fortià, mercatores cives Barchinone et Salamo de Tholosa, judeus civitatis Gerunde, de dicto testatore plenam noticiam habentes.

AHPB, Esteve Mir, lligall 11, manual de testaments, anys 1455-1466, f. 19.

Una nota marginal a la clàusula de la declaració de la hereva universal, a la lletra diu així: «*de presenti clausula fuit traditum translatum auctenticum, recepti sancte Inquisitionis per Andream Michaellem Mir, auctoritate regia notarium publicum Barchinone, tenentem his scripturarum, virtute precepti Sancte Inquisicio.*

II

Barcelona, 21 gener 1484.

[Die mercurii .XXI^a. mensis januarii anno a Nativitate Domini M^o.CCCC^o.L^o.XXX quarto].

Sit omnibus notum. Quod ego Abraam Coffen, judeus habitator civitatis Gerunde, tutor datus, constitutus et assignatus per Ysach Mercadell, quondam judeum dicte civitatis Gerunde, cognatum meum, una cum Cresques Bellsom, judeo ville Sancte Columbe de Queralto, et domina Altadona, que fuit uxor dicti Ysach Mercadell, persone et bonis Salomonis Mercadell, impuberis, filii eiusdem Ysach Mercadell, heredisque universalis dicti eius patris, insolidum, per mortem Davidis Mercadell, filii predicti Ysach, in pupillari etate deffuncti, prout de dictis tutela et herencia constat testamento predicti Ysach Mercadell, inde acto Gerunde .XVI^a die aprilis anno a Nativitate Domini millesimo .CCCC^o octuagesimo, clausoque et sub-signato per discretum Petrum Scuder, notarium publicum substitutum auctoritate regia ab herede Jacobi de Campolongo, quondam publico civitatis, baiulie et vicarie Gerunde suarumque pertinenciarum notario.

Quequidem domina Altadona ad secundas convolvit nupcias cum Salomone Xivilla, judeo habitatore ville de Falceto. Et dictus Cresques Bellsom, diem suum clausit extremum.

Et postea per illustrissimum dominum Infantem Enricum Aragonum et Comitem Ducem Sugurbi, Comitem Emporiarum, locumtenentem generalem serenissimi domini regis, cum sua carta pergamea, data Barchinone .XII^a presentis et infrascriptis mensis januarii, regia sigilla in vetis cirici virmilei croceique coloris impendenti munita, predicta tutela fuit michi insolidum decreta, nomine predicto,

confiteor et recognosco vobis Nicholao Labia, maiori natu, mercatori civil Barchinone, quod solvistis et tradidistis michi in Tabula Cambii venerabilis Sebastiani Ponç, campsoris minorum, civis Barchinone, quatuordecim libras barchinonenses pro valore illorum quatuordecim ducatorum currentium in civitate Neapolis, de decem liliatis quos vos et seu verius pro vobis honorabilis Nicholaus Labia, junior, mercator, civis Barchinone, filius vester, recepit pro dicto Ysach Mercadell, de bonis Jacobi Guillem, quondam mercatoris, die obitus sui in civitate Neapolis degentis, fratris ipsius Ysach Mercadell. El ideo renunciando excepcioni non numerate et non solute peccunie et doli. In testimonium premissorum presentem vobis de predictis facio, dicto nomine, apocam de soluto.

Actum est hoc Barchinone, vicesima prima die mensis januarii anno a Nativitate Domini .M^o.CCCC^o.octuagesimo quarto.

Sig^o num Abraam Coffen, predicti, qui hec, dicto nomine, laudo et firmo.

Testes huius rei sunt Petrus Fariça et Ludovicus Carolus Mir, scriptores Barchinone.

Concordia facta et firmata ac in vulgari cathalano ordinata, inter dictum Abraam Coffen, judeum, et tutorem prefactum, parte ex una: et Salomonem Xivilla, judeum habitorem ville de Falceto, parte ex altera etc.

Est large tacta in cedula aponita in cohopertis presentes manualis.

Testes proxime dicti.

Salomo Xivilla, predictus, firmavit apocam predicto Abraam Coffen, judeo et tutori pretacto, de undecim libris Barchinone, contentis et designatis in dicta concordia, quas confiteor habuisse numerando in presencia notarii et testes infrascriptorum etc.

Renuncio etc.

Testes post proxime dicti.

AHPB, Andreu Mir, lligall 1, man. gener 1484, 19 juliol 1484.

27 juny 1488.

Die veneris .XXVII^a mensis junii anno predicto [1484].

Ego Benestruch Benvenist, judeus civitatis Gerunde, gratis etc. constituo et ordino procuratorem meum, certum et specialem, vos discretum Petrum Antichum Mathei, notarium, civem Barchinone, ad dicendum et scribendum, pro me et nomine meo, in Tabula Cambii seu Depositorum Civitatis Barchinone, ex pecuniam quam in ipsa Tabula teneo illustrissimo domino infanti locumtenenti generali serenis-

simi domini regis, pro pagesiis de redimencia, centum libras monete barchinonensem. Et demum etc. Promittens habere ratum etc.

Testes Martinus Buada, presbiter beneficiatus in sede et Johannes Johannis, scriptor habitator Barchinone.

AHPB, Miquel Fortuny, lligall 1, *Tercium manuale*, any 1488.

ADDENDA

Aprofitant l'ocasió de corregir proves, podem afegir nous documents: dos expeditos per la reina Violant i el seu espòs el rei Joan, relacionats amb l'Aljama de Girona (doc. 13, 14); i els altres quatre pel rei Martí, sobre el jueu Astruc de Besalú (doc. 15), i en Maymó, inculpat de crims (doc. 16).

13

Valldaura, 27 agost 1392.

Pro Aliama Gerunde.

La Reyna. Comte car cosí: Entès havem que Niçach Roven, de Gerona, e Iuceff Içath, juheus de la vila de Figueres, per temor dels insults e destruccions fets e fetes en algunes Aljames de la senyoria del senyor rey, senyor e marit nostre molt car, se mesehen e reculliren en la vila de Castelló d'Ampúries e en l'Aljama d'aquella. E ara vehen ésser passades les dites coses, desigen tornar a lurs domicilis. Màs per tant, com vos los tenits en manleutes, no poden bonament ne gosen tornar ne partir-se de la dita vila, en gran dan nostre de qui és l'Aljama de Gerona, ab sa Culleta, de la qual son los juheus de Figueres. Perquè pregam-vos affectuosament, que los dits Içach Roven e Iuceff Içach, juheus nostres, cancellades les manleutes en que'ls tenits o tenen vostres oficials, lexets [fr]anchament e deliure anar e a lurs domicilis propis tornar. Certificant-vos, car cosí, que us ho grahirem molt. Dada en Vall d'Aura, a .XXVII. dies d'agost del any mil .CCC. noranta dos. Vidit Sperandeu.

A nostre car cosí lo comte d'Ampúries.

Petro de Besanta, ex alia per
Sperantem in Deo correctam.

ACA, reg. 2030, f. 21 v.º.

14

Casa de Valldaura, 24 agost 1392.

Pro Curia.

Johannes etc. Fidelibus consiliariis nostris Guillelmo Iordani, legum doctori, et Emanuelli de Rajadello, domicello. Salutem et gratiam. Tam per procuratorem illustris Yolandis, regine Aragonie, consortis nostre carissime, cuius erat et est Callus et Aljama Iudeorum Gerunde, cum suis juribus et pertinenciis, ac cum omni jurisdictione, mero et mixto imperio, quam etiam per procuratorem nostrum fiscalem fuerint vobis oblata querelose supplicacio quendam in capitula continens et continencia in effectu, quod licet nos, anno lapsio proxime, Callum Iudaycum civitatis Gerunde et iudeos ipsius, ac omnia bona sua sub nostris possuissemus protectione et emparamento, custodia, comanda et guidatico speciali apponitis et affixis nostris, quidem ordinacione et mandato in dicto Callo pennonibus regis pro evidenciori demonstracione et signo protectionis et emparamenti predictorum, eandemque protectionem et emparamentum, per loca solita civitatis predictae, fecissemus preconizari publice ne aliquis inde valeat ignoranciam allegare. Tamen nonnulli causa cives Gerunde quam forenses et multitudine quodam modo innumerabili fatua prescriptionem seducti nostre regie correccionis gladium contemptentes predictam nostram emparamentam, protectionem et salvam guardiam violando et teniter, infringendo in iudeos predictos avolutum et concitacionem utique facientis illos manu armata et more hostili expugnarunt, eosque et eorum bona ad dictum Callum invaserunt et fregerunt et intrantes in illum denium bona et res dictorum iudeorum et universitate eorum surripuerunt ac secum aportarunt pluresque et predictis iudeis gravibus sauciarunt vulneribus et alios morte turpissima peremerunt tale damnum et dedecus nobis in dicte regine, propterea inferendo, quod nemo illud vobis aut ipsi potest resarcire vel etiam emendare. Quam ob rem nobis humiliter supplicarunt, ut cum tam gravia et enormia crimina perpetrata notorie in nostre regie magestatis offensam, contumeliam et iniuriam nimis gravem ac nostri et dicte consortis damnum non modicum transire non debeat absque punicione condigna deberemus, iuxta formam et mentem usatici, simili modo qui casu huiusmodi vendicat utique sibi (?) locum adversus predictos procedere animadversione, quam congruit ac dictus usaticus mens et observancia eiusdem postulant et requirunt. Nosque volentes, ex nostri regalia, procedere in predictis, vobis de quorum fidem, sufficiencia et legalitate ab experto confidimus, presentis serie, dicimus et mandamus, expresse ac de certa sciencia, quatenus ad predictam civitatem Gerunde, vos personaliter conferendo in personam nostram de premissis et aliis contentis in dictis supplicacione et capitulis, quorum copia vobis transmetimus, vos informetis et inquiratis diligentissime veritatem, testes quos inde re-

ceperitis diligenter interrogando super capitulis antedictis nobis ut prefertur oblatis, et alia, ut discrecioni vestrum fuerit bene visum. Quaquidem inquisitionem per vos recepta et perfecta plenarie, sicut decet, nobis personaliter, ubicumque fuerimus de ipsius informacionis seu inquisitionis meritis relacionem plenam et veridicam faciatis, ut sit nos audita et intellecta, relacione predicta informati de promissorum existencia veritatis, sequendo formam et practicam iamdicti usatici contra culpabilis in predictis valeamus procedere iusticia mediante. Nos enim vos super predictis omnibus et singulis cum inde dependentis, emergentis et connexis, in locum et personam nostram ponimus cum presenti, per quam vicario et baiulio ac iudici ordinario Gerunde, algutziriis et portarius ceterisque officialibus nostris et eorum locatenentibus, mandamus expresse, sub ire et indignacionis nostre incurso, ac pena mille florenorum auri de Aragonie, de bonis illius ex ipsis, qui et quociens contrafecerit irremissibiliter habendorum et nostro aplicandorum erario ut super ceteri execucione premissorum assistant vobis efficaciter et solerter auxilio, consilio et favore, si quando et quociens ac prout inde fuerint requisiti. Datam in Domo de Valldaura, .XXIX. die augusti anno a Nativitate Domini .M.CCC.XC. segundo. Petrus Olzina.

Franciscus Pellicerii, mandato regio factam per nobilem Raimundum Alamanni de Cervilione, consiliarium et camerarium thesaurum pro dominorum regem et reginam vicecancellarium.

ACA, reg. 1925, f. 113 v.º.

15

Casa Reial de Valldaura, 22 agost 1404

Lo Rey. Nos havem composat amb n'Arnau Scuder, per part d'Astruch de Besalú, juheu d'aquexa vila, a quantitat de .M. florins d'Aragó quitis. Per ço manam, que vistes les presents, prengats tants béns d'aquells qui son en vostre poder del dit juheu, que basten complidament als dits .M. florins. E guardats-vos que sien bé bastants als dits .M. florins, car si no u eren, nos ho volrem cobrar de vostres béns. E si cas era, que'ls béns que'n vostre poder son, no bastaven als dits .M. florins, amenau-nos pres lo dit Astruch. Part açó volem e us manam, que dels dits béns, ultra los dits .M. florins, prenats tants de béns que bas[ten] a les averies e al dret de sagell. E açó per res no mudets ne'n soffirats altre rahunament, per part del dit Struch. Dada en la nostra Casa de Valldaura, sots nostre sagell secret, a .XXII. de agost del any .M.CCCC.IIIII. Rex Martinus.

Dirigitur Jacobo Palleresii et Geraldo Torroni.

Dominus rex mandavit michi. Johanni de Tudela.

ACA, reg. 2248, f. 16 v.º.

16

Valldaura, 3 setembre 1405.

Lo Rey. Governador: segons havem entés, vos tenits pres .I. hom appellat en Maymó de[la]t d'alguns crims. E com la nostra molt cara muller la reyna, haia a nos supplicat que per la presó del dit hom se seguiria certament gran benefici a la cosa pública d'aqueixa Ciutat de Gerona, deguessem a vos escriure, que'n la execució del dit hom, sobreseguessets, per què nos, per sguard de la dita nostra molt cara muller la reyna, la qual d'açó pus larch vos scriu. Volem, dehim e us manam, que en tota execució fahedora contra lo dit delat sobresegats del tot, tro de nos haiats altre manament en contrari. E açó per res no mudets, com nos axí, de certa sciència, vullam ésser fet. Dada en Valldaura, sots nostre segell secret, a .III. dies de setembre del any mil .CCCC.V. Rex Martinus.

Dirigitur a gubernatori Cathalonie.

Dominus rex mandavit michi Johanni de Tudela.

ACA, reg. 2179, f. 223 v.º.